

sétálni tudjunk. Kapacitáltuk, jöjjön ki ő is a friss havas levegőre. Végül ráállt, és a fiatal Alföldy Gábor, jeles kertépítő mérnök és jómagam segítettük. (Csak később vettem észre, hogy az esetet novellában is megírta, a második kötete végén megjelent írás ez, vélhetően az utolsó novella. Így kezdődik: „Egy öreg néni megy a hóban. Ketten kísérik, nehogy megcsússzon a félméteres hó alatt alattomosan lapuló jégvéregeken, ketten, egy hosszúra nyúlt, ingó borókabokor és egy tömzsi, vad citromfa: egy vékony fiú, meg egy idősebb férfi...” A novella további részében egy szigligeti hangulatképet ír, és felidézi a játszótársakat. A valóságban azonban elsétáltunk a háztól nem messze található (akkor még meglévő) gyönyörű vérbükkig, amelynek ágai a föld fölött azonnal kihajtottak, és megöregedvén olyan ritka formát adtak e természeti csodának, hogy úgy nézett ki, mint egy földön ülő vaskos, gömbölyded óriás gyertya. A csúcsa volt a lángja. Felhívtam figyelmét erre. Ostobán tettem, hiszen ismerhette, jobb szeme volt nálam.

– Igen – mondta –, sokszor megfigyeltem. Kicsit eligazító is volt a számomra. Minek fessek mindenféle kiöltött konstrukciókat, amíg a természet ilyen gyönyörű szerkezeteket produkál?

Zárjuk ezzel. Fogjuk fel utolsó szakmai önvallomásnak.

SZÁNTÓ PIROSKA HÁROM LEVELE VÁRADY SZABOLCSNAK

Most, hogy százéves lenne, eszembe jutott, milyen szép leveleket kaptam tőle, amikor hírét vette, hogy baj támadt a szívemmel, ezúttal nem szerelmi téren (ahhoz már hozzászókoztam), hanem orvosi értelemben. Az első levelet nagyvonalúan így címezte: Várady Szabolcs, költő, Budapest. És mit tesz isten – illetve az akkori magyar posta –: megkaptam! „Édes Öregem, mi szívujajások!” Én Prágába készültem éppen, de a Szabolcs utcai kórházban kötöttem ki, ahol a katéter koszorúér-szűkületet és -elzáródást mutatott ki. Ők pedig, a Szántó–Vas házaspár (Eke, állt a borítékon, © Tímár György) az angol kormány meghívását volt kénytelen elhalasztani Piroska infarktusa miatt.

„Ujjongó áhítattal ébredtünk reggelente,
Te a kertre, én terád –
Ez az öreg nyarunk szelíden betemette
Velencét s Angliát.

*Mint furcsa ráadást vagy veszélyes messzeséget
Kezdtük nézni a holnapot –
Ez volt az a nyár, mikor a tél szele szíved
Koszorújába kapott.”*

Melyik nyár is volt ez? Még közeli a levett forradalom emléke („Szívünkben sok friss halott”), és még friss élmény a szentendrei kert meg a ház, ahol 1956 októberében aludtak először, „az éppen csak hogy elkészült nyers leheletű kis kockában, ami a házunk volt, odapötytyentve egy pusztá mezőre” – ahogy a FORRADALMI SZVIT-ben írta Piroska. 1958-ban lehetett az a nyár, „amikor a rózsák nyíltni kezdtek” azon a kertté varázsolt pusztá mezőn. Előbb aligha, de később se, mert ’59 májusában megvalósult az elhalasztott angliai út, a szeptemberi Nagyvilágban már megjelentek Vas István útijegyzetei, arról pedig már a Holmiban olvashattunk (1990/5.), hogy Cambridge-ben a mellé kirendelt

angol professzorral csikorogva induló társalgás kínját Piroska először cigarettával igyekszik enyhíteni. „*Severus kétségbeesetten törte a fejét, én rágyújtottam, ő tüzet adott, gondoltam, ezzel beérheti egy darabig, a dohányzás nagy, használható téma.*” Én komolyabban vettem (legalább két évig) az orvosi tilalmat. Igaz, sosem voltam olyan erős dohányos, mint ő. Amikor már nagyon rágyújtottam volna, ittam egy korty örmény vagy grúz brandyt, ezt az orvos nem tiltotta, annál inkább aggasztotta húgomat (Csirit). Piroska persze értette, nagyon is. Első levelében még inkább a kedélyemet akarta helyrebillenteni, még Igor herceg sapká-

ját is fölemlegette, az usankámra célozva, amit a kemény szigligeti teleken látott rajtam, amikor az alkotóházban a Szentistvánjáték folyt. De most elkomolyodott. Beavatott a maga helyzetébe, abba, ahogy ő átélte azt, amire engem is fel akart készíteni.

Aztán megint ő került kórházba, de most nem a szívével. Hogy műteni kell, az csak később derült ki. Amikor nekem írt a János-kórházból, még humoros és rajzos énje dominált. Még a t betűk szárát is tollas főveggé alakította. Játszott, amikor csak tette.

V. Sz.

Bpest 1982 ápr 7

Édes Öregem,

mi szívbjajosok! Idejében kaptad, tudod? Most majd vigyázol, nem cipelsz idős költőknek 10 üveg vizet emeletre föl, s nem izgatod magad a NÓK miatt. Nagyon szeretném, ha Mari közölné, hogy vagy – őt aránylag lehetetlen felhívni, 2 napja próbálom –, az istenért, hívjon ő fel minket, s mondja meg, hogy mikor nem zavarunk 10 percre. Külön borzalom betegségben a látogatók hada, én tudom, de ha a BETEG jobban van, azzal is telik az idő. Oh, Szabolcs, költői dolog ám ez a mellbaj, hiszen ha jól emlékszem, minden ilyesmit egy kalap – Igor herceg sapkája – alá vettek a hajdaniak. Ne ijedj meg, ha eső, vihar előtt erősebben érzed, velejár. Nagyon szeretünk, féltünk.

Csókol
Piroska meg Pista

*

Budapest, 1982. május 23.

Édes Szabolcs,

most jövök a hangversenyről, ahol Csirivel beszéltem, s ahelyett, hogy lefeküdnék, muszáj írnom neked, mert elmenni nehezen tudnék. Ő aggódik érted, főleg azért, mert iszol. (Mindig mondtam, hogy ne igyatok, hanem azért mégis mindig ittunk.) Én persze tudom, hogy miért iszol, ő még nem, isten adja, hogy ne is tudja meg soha. És meg akarom írni neked (nem kínlódom azzal, hogy a Noked-et, Te-t, Tőled, Rólad-t nagybetűvel írjam), amit én tudok. Mert te láttál még engem betegség előtt, mikor vékony voltam és fekete hajú, és ugráltam, mint a tökbe esett cinege.* De a betegségem utáni első évben nemigen láttál. Már csak akkor, mikor túljutottam a nehezén.

Nézd, az, hogy a kórházban levágták a hajamat, s mozdulatlanul fektettek három hónapig, s ha próbáltam – helyes érzéssel – mozogni, hát üvöltöttek velem és szedáltak – akkor még ez volt a divat –, és soha többé nem lett nagy fekete kontyom, s a gerincem tökrement a mozdulatlan fekvésben, az még istenes volt. A pokol az volt, mikor rá kellett

* Erre rosszul emlékszik Piroska: 1960-ban jártam náluk először. (V. Sz.)

jönnöm, hogy megváltozott az életem és a világ. Én nem ittam, hanem ettem cigaretta helyett, és 10 kilót híztam a fekvés-evés miatt. Nem jól mondom, nem is ez. Hanem, hogy ez elérhet engem – hogy meg kell gondolnom, hogy mit kérjek fektemben, mert az asztal messze van, s rajta van a ceruza. Festeni fásasztó, rajzoljak. Nem lehet menni, mert elfáradok, nem lehet többé futni, se fára mászni, se padlót súrolni, se vásznat alapozni. Szigligetre nem lehet menni, mert nincs orvos. Badacsonyról szó sem lehet, hegyet mászni nem szabad. Van, akinek autója van, s beleül, s mehet Badacsonyba, Tapolcára, mellette üres a hely, de nem hív, eszébe sem jut – ő nem „szíves”. Segítséget kell kérni emeléshez, cipeléshez. Nem szabad nehéz ételt enni, „felfúj”, és a „rekesz” megnyomja a „szívet”. A szerelem sokáig tilos, azután „meggondolandó”. Úszni csak meleg vízben szabad, kell a fenének, pisiben nem úszom. Hogy szerettem úszni, átúsztam a Dunát. Hogy szerettem cigarettázni, úgy, hogy mellettem púposodik a hamutartó. Tornászni, mozogni, kertben dolgozni, kapálni, ásni, csatornát szögezni, padlást takarítani, könyvespolcot leszedni, visszarakni, vásznat feszíteni, állványt hurcolni hegynek fel. Semmit sem lehet.

És még a tetejébe én asszony vagyok. Szerencsétlen Pista. Neki aztán szüksége van segítségre, egy teát nem tud főzni, se semmi manuális dolgot nem tud, mit kezdjen velem? Én soha nem akartam öngyilkos lenni – majd hülye leszek, elvégzi azt az Úristen, s jobban, mint én – csak egyszer. Mikor átsétáltam a Kecskeméti utcán, s szembejött velem egy szakasz katona. Vastag, sárgapirosra borotvált fiatal férfi, kakizubbonyuk alatt mindnek egészséges szíve volt. Én már nyomorék vagyok, miért én? Miért van a retikulómban pálinka és nitropenton, miért kell úgy vigyáznom, nehogy lukas legyen a harisnyám, mert összeeshetek az utcán. Mindent be kell fejezmem, amíg lehet, mert minden pillanatban megállhat „a szív”. És akkor lassan rájöttem, hogy ez mindenkit elérhet, csak éppen nekem most sürgönyözték meg, hogy ez van, mert eddig nem figyeltem oda jól. Ugye te sem? Baj, baj, hogy Piroska szíves, segíteni kell neki felvinni az üvegeket az emeletre, de hogy Piroska mit érez, hogy neki segítséget kell kérni és elfogadni, az távolabbi ügy, még az olyan érzékeny embernek is, amilyen te vagy. És a többiek! Aki haldoklónak kijáró részvétellel néz rád, és a másik, aki azt mondja, ugyan, mit félted azt a tyúkszaros életedet, én sokkal betegebb vagyok, gyújts rá nyugodtan. Meg az, hogy beszéd közben nagy hirtelen, utcán, kiadóban, otthon megáll a hátamban egy bicska vagy egy rajzszög. Gyorsan ki a szobából, víz kell, és bevenni az orvosságot. Most? Érdekes, épp nem érzem alkalmasnak az időt. Ne most. Aztán, lassan, sokára, felemelek egy vásznat, és – nem szúr! Nincs görcs? Lehajolok, és gyomlállok valami keveset a kertben – megy. Aztán istennek ajánlom a lelkemet, és bezabálok egy cső kukoricát. Semmi. Lassan, lassan felmegyek egy lépcsőn Angliában. Nem pihenek két program között. Festek egy nagy képet, és elfáradok. Aztán kipihenem magam.

És mindig van egy kis üveg a retikulómban – aki meglátja, kacagva állapítja meg, hogy iszákos vagyok, s terjeszti is, visszakerül hozzám.

Megszokom, hogy az élet életveszély, s mivel van kettő ember, akit jobban szeretek magamnál, hát vigyázok. Körülbelül két évbe telik, míg rájövök, pontosan, hogy mi az, ami árt. Legjobban nekem az ijedtség. A „mental shock”. És az egyfolytában való élet, muszáj napközben fekvéssel megszakítani, vagy egyedülléttel.

Hát szevasz, drágám. Igyál, de ne légy iszákos, kérlek. Olyan csúnya az, és rondábban kiszolgáltat rondább dolgoknak, mint egy szívbaj, tudod?

Borzasztó kár, hogy nem hiszel Istenben. Persze, eljuthatsz hozzá bármikor. Röhögj, ha akarsz.

Csókol Piroska

1983. ápr. 15. János kedves

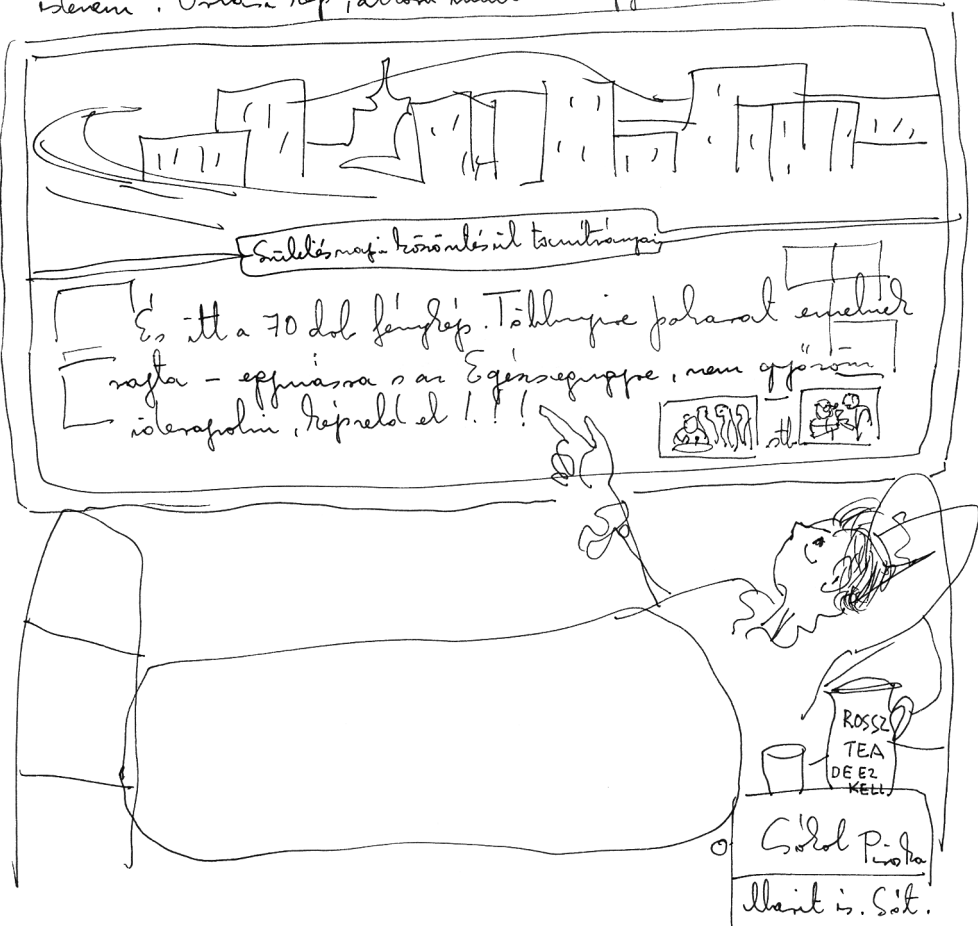
Atyá édes Szabolcs -

most én sem dobtam meg. Itt éred, melyen, aivól?
 Valószínűleg nagyon régen a méregtől, ha meglátja
 a mintán az "o" magyartypai beállítás, bizonyos mértékben
 félreem, csak a folyóvíz lehetne, de itt is lehetne minden
 alkalommal. Hát inkább szójákkal a kengyelrajtot
 rögzít - WC-ben sem lehet, mert ott az árszámok
 dobtam meg a kengyelrajtot maguk körül - minden betű
 opich. tronditívül ggyezednie a csak pluralisra van.
 Piszitást? Nem ette meg a sókassint? Volt némi?
 (a Dnno felett?)

Ugye az nem parandol, hanem sokaság
 reagálás az édes kapóra.

Teljes. Könyvesen összegeztél a költők van-e a mi bajom
 vagy csak egy "néma kö" - úgye milyen néps, költői! nyug.
 talantodit, melyek mindentől vagy anélkül
 hírlapilag - nem jövedel - a két imádját, csak

a joi-ker - paiba. Bouscsánat, letűssenlitem.
 Mellesleg egy csopordrás alatt félrem, amii a julitál's
 Mondray-t ábrázolja elhárászai körében - 70 fénykép és a
 tetejeden a János Kőrös naplójain képe, ha minden holtó lemező-
 iteren! Óriási kép, altona mint az áppam.

Gyula ma meghalt. Mosonyjón sajnálom.